

tegen de kwakzalverij

juli 2000
jaargang 111
nummer 4

Van de redactie

Kwakzalvers op kaliloog

“Bij het microscopisch onderzoek van huidschilfers of vaginale afscheiding herkent men daarin op het eerste gezicht meestal niet de eventueel aanwezige gist- of schimmelinfectie. Toevoeging van een druppeltje kaliloog zorgt ervoor dat deze ziekteverwekkers in één keer heel gemakkelijk worden waargenomen. Als ik op soortgelijke wijze met dit boek bij de lezer het onderscheidingsvermogen tussen de echte geneeskunde en de kwakzalverij iets zal kunnen vergroten, dan is mijn doel bereikt”, aldus Cees Renckens in de inleiding van zijn boek “Kwakzalvers op kaliloog” dat zeer onlangs verscheen (uitg. Prometheus, Amsterdam). Na het lezen van het boek kan de lezer niet anders dan bevestigen dat de auteur in zijn opzet is geslaagd. In heldere, ook voor de niet-medicus begrijpelijke taal,

voert hij ons langs het panorama van de kwakzalverij vanaf de vroege tot de meest recente geschiedenis, waarbij kool noch geit gespaard worden. Door een analyse van Dante's goddelijke comedie weet de schrijver aan te geven in welk deel van de hel de kwakzalvers terecht komen. Zijn voorbeelden van de taal van de kwakzalver zouden lachwekkend kunnen zijn ware het niet dat de geciteerde uitspraken fatale gevolgen kunnen hebben: “Mijn geneeswijze is niet erkend, want de dokters zijn natuurlijk bang dat ik ze brodeloos maak. U kunt maar beter niet tegen Uw dokter zeggen dat U hier onder behandeling bent.” Uitvoerig wordt ingegaan op de historische aspecten van de kwakzalverij en haar bestrijders. Onthullend is dat E. Douwes Dekker (Multatuli), vriend van de oprichter van de Vereniging tegen de kwakzalverij Bruinsma, lid van onze Vereniging was. Zeer uitvoerig wordt de halfzachte houding van overheid (subsidiebeleid!), ziektekostenverzekeraars, Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering der Pharmacie en andere beroepsverenigingen geanalyseerd en aan de kaak gesteld. Diverse alternatieve behandel-(geen genees-)wijzen worden messcherp ontleed en ontmaskerd waaronder antroposofische geneeskunde, chinese “naaldkunst”, homeopathie, moerman- en houtsmullerdiëet, terwijl ook uitvoerig wordt ingegaan op de vasolastine-affaire en de recente ontwikkelingen rond de “kwakfondsen”.

Het boek is gekenmerkt door helder taalgebruik en een logische indeling. De schrijver ontloopt zich als een zeer belezen en goed geïnformeerde onderzoeker. Door zorgvuldige en uitvoerige bronvermelding is het werk een krachtig wapen in onze strijd. Het is een ‘must’ voor zichzelf respecterende artsen en men zou het boek graag zien in handen van gezondheidsautoriteiten en managers, en van bestuurders van consumenten- en patiëntenorganisaties terwijl het een plaats verdient in medische en algemene bibliotheken. ●

Oproep

Het bestuur is bezig met een ambitieus project, waarvoor zij gaarne een beroep doet op de hulp van de leden. Ter gelegenheid van de eeuwwisseling zal een poging gedaan worden om een ranglijst samen te stellen van de Grootste Kwakzalvers van de Twintigste Eeuw. Wij zijn reeds druk doende de oude jaargangen van het Maandblad, later Actieblad door te nemen, maar willen graag geattendeerd worden op serieuze kandidaten. Mocht u één of meer kwakzalvers willen nomineren voor de ‘long list’ stuurt u dan s.v.p. met enige spoed een gemotiveerde opgave van naam en zoveel mogelijk relevante gegevens naar de documentaliste van onze Vereniging: mevr.S.Josephus Jitta p/a Spuistraat 134, Kr 613, 1012 VB Amsterdam. U krijgt uw spullen gegarandeerd weer terug. Zij vormt ook nog altijd het verzamelpunt voor kwakzalversberichten, advertenties etc. Zet uw beste beentje voor! ●

Heimwee naar Nutricia

‘Pecunia non olet’

Vespasianus

W aarschijnlijk zal het bedrijf al enkele jaren geleden met de verspreiding ervan gestopt zijn, maar ik koester het nog altijd als een relict uit de tijd dat fatsoenlijke en degelijke bedrijven goede producten maakten en daarvoor weliswaar reclame maakten, ook gericht op artsen en a.s. artsen, maar zich daarbij aanzienlijke beperkingen oplegden en zich zeker conformeerden aan de stand der wetenschap. Ik spreek hier over het eens fameuze *Nutricia Vademecum*, dat gratis werd verspreid onder co-assistenten kindergeneeskunde en dat in een notendop een keurig overzicht gaf van de voedingsleer met veel praktische adviezen over

vervolg op pagina 2

■ Van de redactie	1	INHOUD
■ Heimwee naar Nutricia	1	
■ Bolwerk der bekrompenen	3	
■ Interactie Kruiden en Geneesmiddelen	4	
■ Lang leve de Keuringsdienst van Waren!	5	
■ Extra vitamine E	6	
■ Mededeling	6	
■ Ayurveda	7	
■ Acupunctuur onwerkzaam bij de behandeling van vetzucht	7	
■ Een onheilge Drieëenheid (II)	8	
■ WWW.Rath.nl	9	
■ Correspondentie	10	
■ JOB	12	

de voeding van zuigeling tot volwassene, bij ziekte en gezondheid. Reclame voor de eigen babyvoeding kwam je er niet in tegen. Eén passagie uit de editie van 1980, hoofdstuk De voeding van de volwassene: "De betekenis van de vitaminen voor de normale functie van het organisme is thans algemeen bekend. Bij de gezonde volwassene, die een gemengde voeding nuttigt, bestaat in ons land nauwelijks gevaar voor een tekort aan vitaminen."(p.104).

Dergelijke voorlichting lijkt wel afkomstig uit een antediluviale periode als men deze vergelijkt met de claims en beweringen, die thans vernomen worden uit het voorlichtingsmateriaal van Numico, zoals het bedrijf tegenwoordig heet. Want bij Numico moest het roer om! De beurskoers van het bedrijf was de laatste jaren onbevredigend en de waarde ervan daalde in 1999 zelfs

Over nut en waarde van voedingssupplementen en extra vitaminen is de informatie tegenwoordig vooral te vinden op de financiële pagina's van de kranten.

zo'n 10% en dat in een tijd waarin veel bedrijven 'all time high' noteringen bereikten. De reden ervan leek duidelijk: in de traditionele Nutricia-producten, babyvoeding, ziekenhuisvoeding en frisdranken als Chocomel en Fristi is slechts een geringe groei te bereiken van plm. 5 à 6%; te weinig voor de hedendaagse belegger. Dus kwam de concernleiding met een nieuwe strategie: binnen tien maanden werden in 1999 en 2000 twee gigantische bedrijven overgenomen: het Amerikaanse General Nutrition Companies (GNC) à raison van 5 miljard gulden en het eveneens Amerikaanse Rexall Sundown à raison van 4,35 miljard gulden. Beide bedrijven zijn actief op het gebied van voedingssupplementen, sportdrankjes, kruidenartikelen en vitaminen. Dat is pas een groeisector en president-directeur Van der Wielen hoopt hiermee de groei van zijn bedrijf op te kunnen stuwen tot zo'n lucratieve 10 à 20% per jaar.

Over nut en waarde van voedingssupplementen en extra vitaminen is de informatie tegenwoordig vooral te vinden op de financiële pagina's van de kranten en niet in medische tijdschriften. Daar heeft Van der Wielen natuurlijk nog wel een probleem, want terwijl de omzet van voedingssupplementen in de afgelopen 5 jaar in de VS jaarlijks 15% toenam (NRC Handelsblad 1 mei), wil de Nederlandse consument nog niet zo erg

slikken. "In Europa slikken mensen nog lang niet zoveel vitamine- en mineralenpillen, maar Van der Wielen verwacht dat dat gaat veranderen" (De Volkskrant 1 mei). Het bedrijf zal de wetenschappelijke ontwikkelingen niet passief afwachten, hetgeen al bleek toen alle artsen van Nederland in december 1999 een 'enquête' thuis gestuurd kregen, waarin zij werden ondervraagd over hun eigen gebruik van voedingssupplementen ('multi-vitamines, anti-oxydanten, enkelvoudige mineralen, essentiële vetzuren en kruidenpreparaten') en over het gebruik in gezin of praktijk. Vraag 5 luidde: "Als onderzoek aantoonde dat bepaalde voedingssupplementen bij bepaalde indicaties zinvol zouden zijn, bent u dan geneigd deze aan uw patiënten te adviseren?". In het begeleidend schrijven van Van der Wielen wijst deze er op dat Numico Research in Wageningen al meer dan de helft van haar onderzoek richt op functionele nutriënten.

En terwijl de Wageningse hoogleeraar Katan op de financiële pagina van NRC Handelsblad 13 april 2000 zich terecht nog zeer sceptisch uitsprak over de gezondheidsclaims van de nieuwe functional foods, kwam Van der Wielen in De Volkskrant (1 mei financiële pagina) met geruststellende woorden: uit de Numico-artsen-enquête zou zijn gebleken dat Europese artsen al vaak supplementen voorschrijven en dat nog meer dat zullen gaan doen als er een wetenschappelijk bewijs zou zijn dat dat zinvol is. (Over het responspercentage van die scherts-enquête deed hij geen mededelingen) En aan dat wetenschappelijk bewijs wordt, aldus Van der Wielen in hetzelfde artikel, gewerkt. Vooral de divisies zuigelingen- en ziekenhuisvoeding zullen binnenkort met "zeer interessante gegevens" komen. Wij wachten vol spanning af en zijn vooral benieuwd waar deze gegevens het eerst bekend gemaakt zullen worden: in een medisch tijdschrift of op de financiële pagina's!

Al eerder hadden wij toch wat vreemd opgekeken van het sinds 1998 aan alle artsen in Nederland toegezonden Nutricia Life magazine, kennelijk ook bedoeld om hen rijp te maken voor voedingsmiddelen als medicijn. In het blad figureren talrijke berichten over de waarde van extra vitaminen, aminozuren, anti-oxydanten bij astmatici, sporters, IC-patiënten enzovoorts. Die referaties onderscheiden zich in niets van identieke rubrieken in de commerciële Orthomoleculaire Koerier van Nieuwenhuys en de Ortho van Schuitemaker. Er werd op een bepaald mo-

ment ook verwezen naar de website van het Klinisch Ecologisch Allergie Centrum te Weert, waar de omstreden allergoloog Kamsteeg de scepter zwaait. Deze publiceert ook in orthomoleculaire blaadjes en gelooft o.a. heilig in het 'multiple chemical sensitivity syndroom': alle vage klachten worden daarbij toegeschreven aan milieuvontreiniging en overgevoeligheid voor extreem lage blootstelling aan milieugif. Natuurgeneeswijze in een nieuw jasje!

Gezien de nog altijd hardnekkig 'stagnerende' omzet van de supplementen in Europa zal Numico zelf nog niet overgaan tot het oprichten van vitaminewinkels, zoals die in de VS overal al bestaan. De jonge ondernemer Vermeulen, eigenaar van Nederlands drie eerste Vitamin Stores (Heemstede, Amstelveen en Amsterdam Osdorp), wacht dat overigens niet af en deelde op 4 mei 2000 aan het NHD mee, dat hij een keten van vitaminewinkels gaat beginnen: hij voorziet een aantal van wel 150 tot 200 winkels in ons land. Hij gaat de producten ook via Internet aanbieden, juist zoals GNC dat in Amerika ook doet.

Naar aanleiding van het verschijnen van het boek De Godmother van Bart Middelburg met zijn onthullende gegevens over de Bruinsmagroep (drugs-criminelen) bleek een criminoloog van mening dat de criminelen in zekere zin de pioniers vormen van het moderne zakenleven. De volstrekt egoïstische en niets ontziende mentaliteit van de crimineel was volgens die onderzoeker nu algemeen geworden, het was de mentaliteit van de moderne rationele ondernemer. De president-directeur van Numico is ongetwijfeld een brave huisvader, die het beste met zijn bedrijf voor heeft. Maar dat een bedrijf, dat goede maar niet overbodige producten maakt zich in het tegenwoordige economisch klimaat niet meer kan handhaven, dat lijkt mij een onaanvaardbare uitwas van het hedendaags kapitalisme. Dat roept weer oude twijfel op aan onze hedendaagse 'maatschappijstructuur'. En als ik erg niet uitkijk, dan roept dat op zijn beurt bij mij weer Marxistische sentimenten op, waarvan ik niet eens meer wist dat ik ze nog in mij had. Proletariërs aller landen, laat u zich in godsnaam niets door de strot persen! Ook niet door Numico, dat als een nieuw spook door Europa waart. ●

Drs. A.L.Terneer

**Proletariërs
aller landen:
PAS OP**

Bolwerk der bekrompenen

Er bestaat een romantische verheerlijking van de wetenschap en een romantische verguizing. De meeste onderzoekers hebben daar geen weet van. Je mag van hen verwachten dat zij verknocht zijn aan hun werk maar het is onrealistisch om te denken dat zij hun tijd verdoen in adoratie.

Buitenstaanders krijgen gemakkelijk een verkeerde indruk van wetenschappelijk werk. Dat komt door de wijze waarop in onze cultuur van dat werk verslag gedaan wordt. De spectaculaire successen en de grote doorbraken worden als belangrijk nieuws gebracht, maar dat versluiert de dagelijkse realiteit van moeizaam gepruts en frustrerende beslommingen. Inleidingen, overzichtswerken en leerboeken dragen ook bij tot deze vertekening, omdat de auteurs daarvan misschien nog wel even vermelden dat men het een tijd in de verkeerde richting heeft gezocht, maar toch niet tot in details alle mislukkingen en tegenvallers beschrijven.

Al op de middelbare school wordt geleerd dat de wetenschap kennis vergaart, wat op zichzelf niet onjuist is, al ware het beter te zeggen dat de wetenschap zoekt naar het bewijs dat die kennis geldt. Het leveren van een bewijs is vaak een tijdrovende en enerverende bezigheid waarbij de meeste onderzoekers leren beseffen dat zij in de validering van hun vak maar een heel klein radertje vertegenwoordigen. De romantische bewonderaars van de wetenschap zien haar als een adembenemende parade van eclatante ontdekkingen en uitvindingen. Ik kan moeilijk bepalen of deze romantische fictie van de almacht der wetenschap de betrokkenen benadeelt, al kan men op algemene gronden betogen dat een vertekend beeld van de werkelijkheid nooit iets goeds oplevert. Dat komt duidelijker tot uiting bij de romantische afwijzing van de wetenschap waarin een alternatieve vorm van kennisvererving verheerlijkt wordt.

De wetenschap is naar haar aard kritisch, terughoudend, prudent, argwanend, onderzoekend, sceptisch en ondogmatisch. Niet dat elke onderzoeker die houding uitdraagt, maar als ideaal is het voor elke onderzoeker herkenbaar. In de wetenschap worden aannames zo streng mogelijk getoetst en worden voor elke stelling toereikende argumenten gevraagd. De onderzoeker is in

dat opzicht een vervelend mannetje met een obstinate hang tot tegenspraak. Dat wekt maar al te vaak weerzin.

Uitzichtloze deliberaties

De omgang tussen D.H. Lawrence en Bertrand Russell kan hierin illustratief zijn. Op het moment dat zij elkaar ontmoetten, was Lawrence een gevierd romanschrijver en Russell een gerenommeerd logicus. Hoewel zij aanvankelijk goed met elkaar konden opschieten, ergerde Lawrence zich al meteen aan Russells scepticisme en nadenkendheid. Russell kon eigenlijk nooit een standpunt aanvaarden als daar geen goede redenen voor waren. Lawrence bepleitte de onvoorwaardelijke en volledige overgave aan de impuls. Alle restricties en bedenkingen zijn levensontkennende krachten.

Academische afstandelijkheid verfoede hij. Op rationaliteit moest

Dramatischer is de positie van mensen die zich door de wetenschap miskend achten terwijl zij een serieuze en traumatische klacht hebben.

men nooit een beroep doen. Kritische navraag is bangelijke onwil het leven te leven zoals het geleefd moet worden. Lawrence lag in de discussie altijd een slag voor omdat hij wist dat Russell, net als elk ander beschaafd mens, op momenten zou willen leven als een primitieve wilde die zijn instincten volgt en niet zijn leven slijt in uitzichtloze deliberaties die de uitkomst lijken van een onnatuurlijke redeneerzucht. Het wekt geen verbazing dat de omgang spoedig onherstelbaar stukliep. Lawrence is natuurlijk een extreem geval van haat jegens de wetenschappelijke distantie, maar je herkent dezelfde kritiek ook in mildere gevallen.

Onze westerse samenleving staat ambivalent tegenover de wetenschap omdat de wetenschap de kritiekloze overgave niet kent. Het is

een goed bewaard publiek geheim dat het beoefenen van de wetenschap het ware leven niet kan zijn. Elke vitalistische wereldbeschouwing staat op gespannen voet met de rationaliteit die het wetenschappelijke betoog kenmerkt.

Moediger

De afkeer van wetenschap kan vele vormen aannemen en is lang niet altijd in een levensbeschouwing verankerd. Soms bestaat de afkeer uit weerzin tegen de gevestigde wetenschap of tegen de westerse.

Parapsychologen beklagen zich erover dat aan hun experimenten uitzonderlijk hoge eisen gesteld worden. De beoordelaars van hun werk doen er alles aan om te bewijzen dat het resultaat op toeval berust. Dat komt doordat de gevestigde wetenschap conservatief is en angstvallig uitdagende speculaties vermijdt. De parapsycholoog is veel moediger dan de gewone psycholoog en durft ten minste gekke vragen te stellen. De afwijzing van zijn werk is ook een beetje zuur omdat de parapsycholoog net als ieder ander van Popper heeft gehoord dat je in de wetenschap stoutmoedige hypothesen moet opstellen. Maar als je dat doet, is het kennelijk ook weer niet goed. De gevestigde wetenschap is een eng clubje van belangenbehartiging en slaafse lippendienst aan het heersende paradigma, als je de parapsycholoog mag geloven. De gevestigde wetenschap kan de zon niet in het water zien schijnen en wil nooit eens een royaal gebaar maken door het paranormale de status van erkenning te geven. Het is om radeeloos van te worden. De normale wetenschap is dor en fantasieloos, de paranormale inspirerend en ruimhartig, volgens de parapsycholoog.

Menig buitenstaander denkt daar net zo over. Hij begrijpt niet waarom de gevestigde wetenschap zo afwijzend en sceptisch blijft, terwijl het toch om fascinerende verschijnselen gaat. Het is onwil en bekrompenheid. De gevestigde wetenschap heeft geen oog voor het wonder en laat zich door de kille logica de wet voorschrijven. Doordat de wetenschap zo onverzoenlijk staat tegenover het paranormale werkt zij een afkeer van wetenschap in de hand. Die afkeer krijgt gemakkelijk een politiek tintje door de wetenschap als imperialistisch te beschrijven of als verlengstuk van het militair-industrieel complex of van de farmaceutische industrie.

Morfogenetisch veld

Rupert Sheldrake is door de afwijzende houding van zijn collega's zozeer de wanhoop nabij, dat hij een

vervolg op pagina 4

beroep doet op leken hem met allerlei huiselijke experimenten bij te staan. Door een massale actie van het publiek kan een bres geslagen worden in het benauwde bolwerk van de beterswetters. Telepatie bij huisdieren is een goed onderwerp. De hond gaat bij de voordeur staan juist op het moment dat zijn baasje de supermarkt verlaat. Daar moeten tabellen van gemaakt worden. Hier kan de leek de wetenschap een lesje leren. Blikken kunnen toucheren. Al evenzeer geschikt om te beproeven in huiselijke kring: je kunt door geconcentreerd te kijken over meters afstand iemand op zijn rug tikken. Er is veel meer geheimzinnige kracht werkzaam in deze wereld dan de wetenschap denkt. Je kunt zo'n kracht benoemen en dan ben je al een stuk verder. Bij Sheldrake is dat het morfogenetische veld dat als een web van bezieling over de wereld ligt uitgespreid. Er zijn kennelijk grotere en kleinere morfogenetische velden. Ook het lichaam heeft een morfogenetisch veld dat intact blijft als er een lichaamsdeel wordt geamputeerd. Dat fantoom lichaamsdeel blijft in het morfogenetisch veld bestaan. Je kunt er nog allerlei dingen mee doen. Zaken omstoten, kinderen over hun bol aaien, de plantjes water geven. Twee mensen die elk een arm missen, zouden kunnen proberen of zij daarmee elkaar toch een hand kunnen geven. Op zichzelf is de positie van Sheldrake niet beklagenswaardig. Hij heeft met zijn ideeën genoeg werk om handen. Hij wordt alleen niet overal even serieus genomen en het publiek begrijpt niet waarom zo'n leuke man aan de periferie van de wetenschap terechtgekomen is.

Dramatischer is de positie van mensen die zich door de wetenschap miskend achten terwijl zij een serieuze en traumatische klacht hebben. Zij wenden zich van de wetenschap af omdat de wetenschap de door hen geschetste toedracht onmogelijk acht. Zij komen vaak in het alternatieve circuit terecht, dat met zo veel woorden hun afkeer van de gangbare wetenschap bevestigt. Reïncarnatietherapie is daar een goed voorbeeld van. Er zijn bijna tien keer zoveel mensen in reïncarnatietherapie als in psychoanalyse en het succes is dubbel zo groot. Wij stuiten hier op een interessant probleem. Reïncarnatietherapie is zeer succesvol. Als het opsporen en reconstrueren van vorige levens helpt, waarom wordt het bestaan daarvan dan niet door de wetenschap geaccepteerd als een hard feit? Aan welke duistere of onmogelijke criteria moet een existentiebewijs dan niet voldoen? Is de wetenschap in haar

sceptische houding misschien gewoon te laf om het idee van reïncarnatie te honoreren, terwijl mensen die last hebben van vorige levens gewoon recht hebben op de meest effectieve behandeling?

Harteloos

Nog krasser is het geloof in buitenaards seksueel geweld. Slachtoffers zijn vaak uitverkoren voor het scheppen van een nieuw intergalactisch ras. Buitenaardse wezens wekken bij vrouwen een intens seksueel verlangen en bezorgen hun een orgasme krachtens hun mind-scan program. Het geloof hierin wordt gesteund door het veel algemenere geloof in UFO'S. Van het een komt het ander. Ook hier gaat het om een klacht. De slachtoffers zijn onbestemd ongelukkig en proberen met hulp van de therapeut terug te vinden welke traumatische ervaring aan hun wanhoop ten grondslag ligt. Buitenaards seksueel contact wordt door een enkele onderzoeker niet uitgesloten. John Mach (Harvard University) hecht er geloof aan. Voor hem is het zoeken naar een tastbaar bewijs "a logical error, typical of the material bias of Western scientists, who operate at a lower level of consciousness than the aliens". Hierin wordt de afkeer van de typisch westerse wijze van wetenschap beoefenen verwoord. Het wordt wel vaker gezegd, meestal in combinatie met de aanbeveling meer te profiteren van de oude In-

diase wijsheden die verre superieur zijn aan ons opgejaagd materialisme en zakelijk rationalisme.

Wij leven in een tijd waarin rationaliteit een verwijtbare zaak is geworden. Voor zover er een afkeer van wetenschap bestaat, betreft die vooral de mentaliteit van de onderzoeker, vermoed ik. Wetenschap wil verklaren hoe de werkelijkheid in elkaar zit. Dat is al problematisch genoeg. Maar voor veel mensen is dat te weinig. Zij zijn ervan overtuigd dat er meer is. 'Er is meer' is de eigentijdse magische formule waarmee het ongenoegen bezworen wordt dat wetenschappelijke kennis aan ons bestaan geen zin of betekenis geeft. Sterker nog, de wetenschap spant zich in het geheel niet in om te achterhalen of er méér is. Geen onderzoeker vraagt voor deze kwestie subsidie aan en als hij dat deed, zou hij die subsidie niet krijgen. In dat opzicht lijkt de wetenschap harteloos tegenover al diegenen die tobben over de raadselachtige grond van hun bestaan. ●

Jaap van Heerden

De auteur is publicist en werkt aan het Psychologisch laboratorium van de Universiteit van Amsterdam. Dit stuk maakt deel uit van zijn bundel 'Proza waarmee je meisjes vangt'. Uitg. Prometheus 1999.

Interactie Kruiden en Geneesmiddelen

Omdat zogenoemde medicinale kruiden diverse farmacologisch actieve stoffen kunnen bevatten, moet rekening gehouden worden met interactie tussen deze kruiden en farmaceutische geneesmiddelen.

Hoewel kruiden en geneesmiddelen in de praktijk veelvuldig gelijktijdig worden gebruikt, zijn mededelingen over complicaties als gevolg van onderlinge beïnvloeding schaars. A. Fugh-Bergman geeft in een overzicht in de Lancet (1) de resultaten weer van een zoektocht in de literatuur over interactie tussen kruiden en geneesmiddelen. Zij gebruikte hiervoor MEDLINE (1966-98) en EMBASE (1994-99) met als trefwoorden "drug interactions", "herbal medicine", "traditional medicine", "Chinese

traditional medicine", "African traditional medicine", "Ayurvedic medicine", "Oriental traditional medicine", "Unani medicine", en "Arabic medicine". In totaal worden 50 literatuurverwijzingen gegeven die beperkt blijven tot klinische verslagen en de meest gebruikte kruiden. Ook in-vitro experimenten worden niet vermeld, zoals de remmende werking van het St Janskruid op monoamineoxydase omdat nog nooit een hypertensiecrisis in samenhang met het gebruik van monoamineoxydaseremmers is beschreven. Wel

zijn 6 gevallen van een serotonine-syndroom door een mengsel van serotonine-heropnameremmers en St Janswortel vermeld, hoewel *in vitro* de inhibitie van de opname van serotonine, norepinephrine en dopamine slechts door zeer hoge concentraties van dit kruid wordt bewerkstelligd. Andere vermeldenswaardige complicaties van interacties zijn bloedingen bij het gelijktijdig gebruik van warfarin en ginkgo (*Ginkgo biloba*), knoflook (*Allium sativum*), dong quai (*Angelica sinensis*) of danshen (*Salvia miltiorrhiza*); een afname van de biologische beschikbaarheid van digoxine, theophylline, cyclosporine en phenprocoumarine door St Janswortel en manisch gedrag door de

combinatie van antidepressiva en Panax ginseng. Het gebruik van laxantia heeft een duidelijk effect op resorptie van geneesmiddelen. Populaire laxerende kruiden zijn anthranoid bevattende planten (*senna (Cassia senna)*, *cascara (Rhamnus purshiana)*) en oplosbare vezels (*guar gum en psyllium*). Grote problemen bij een nauwkeurige analyse van de geconstateerde interacties zijn het ontbreken van een chemisch onderzoek naar de samenstelling van het kruid of een onjuiste opgave ervan. Dikwijls worden farmaceutische geneesmiddelen (cafeïne, paracetamol, indomethacine, hydrochlorothiazide, prednisolon en benzodiazepines) toegevoegd aan kruiden met name aan Chinese ge-

patenteerde medische kruiden. Ook is contaminatie met metalen (arsen, lood, kwik) niet ongewoon. Omdat het gebruik van medicinale kruiden lijkt toe te nemen en patiënten deze vorm van 'medicatie' veelal niet spontaan vermelden, dient iedere arts hiernaar te informeren. Hij kan dan rekening houden met eventuele interacties, een juiste voorlichting geven en wijzen op mogelijke complicaties. Het overzicht van de auteur is hierbij een nuttige leidraad. ●

E. Bosch

1. Adriane Fugh-Berman. Herb-Drug Interactions Lancet 2000; 355: 134-38

Lang leve de Keuringsdienst van Waren!

De populariteit van kruidenmiddelen blijft een probleem. Het *Geneesmiddelenbulletin* waarschuwde in¹ april 2000 voor de interactie tussen het thans populaire St. Janskruid (aanbevolen tegen depressiviteit) en andere geneesmiddelen, zoals digoxine (een hartmiddel), theophylline (een luchtwegverwijder) en ciclosporine (afweerremmer bijv. bij getransplanteerden). Meer inzicht in de effecten en veiligheid van kruiden lijkt dus gewenst en daarom kwam het mooi uit dat de Commissie Toetsing Fytotherapeutica (CTF)¹ in december 1999 het rapport *Inventarisatie en proef-toetsing van plantaardige medicinale bereidingen in Nederland* publiceerde. Het meldde o.a. dat er in ons land tenminste zeventig bedrijven zijn die kruidenmiddelen als medicijn te koop aanbieden. Het initiatief tot dit onderzoek is afkomstig van de Stichting Toetsing Fytotherapeutica (Sambrestraat 34, 9406 PC Assen) en wij moeten ons al sterk vergissen als daar niet de Ned. Ver. tbv Fytotherapie achter zit. Vol trots meldt het rapport dat men financieel gesteund is door het ministerie van VWS (GMV 98423). De neiging om de belasting te ontduiken laaide bij uw dienaar direct weer op toen hij de namen van de commissieleden las: naast anderen Aakster, Woerdenbag en Van der Kuy. In een tijd waarin register-accountants boeken schrijven over gezonde voeding en 'levend bloed-analyse' kijken wij niet gauw ergens van op, maar Aakster, een socioloog, als VWS-gesubsidieerd kruidendeskun-

dige, dat is toch weer even schrikken. Woerdenbag en Van der Kuy zijn homeopathisch *angebauchte* farmaceuten, wat maakt het uit? De CTF heeft 1505 middelen bekeken en verzocht de firma's te zeggen of men de middelen als toekomstig fytotherapeutisch geneesmiddel, als homeopaticum of als middel valend onder de warenwet wilde beschouwen. Het grootste scala aan preparaten was afkomstig van 'Marleen kruiden', Lumen Naturae en Weleda, gevolgd door Biohorma, Solgar en Holistic Health.

Enkele conclusies van het rapport luiden:

- Het grootste deel (ruim 85%) van de gebruikte planten kan als veilig worden beschouwd.
- Een klein percentage is echter potentieel schadelijk en men acht het nuttig om daarvan lijsten aan te leggen.
- Teelt en oogst van het plantenmateriaal worden veelal onvoldoende gecontroleerd.
- Het is voor de betreffende bedrijven noodzakelijk meer onderzoek uit te voeren met de specifieke, in de plantaardige medicinale preparaten verwerkte extracten.
- De onderbouwing van de veiligheid en werkzaamheid cq effectiviteit is in belangrijke mate voor verbetering vatbaar.

Over de huidige regelgeving wordt opgemerkt, dat de Warenwet en de Wet op de Geneesmiddelenvoorziening duidelijke eisen stellen aan de

ik kies Cat's Claw-3

Om mijn weerstand te verhogen!

Cat's Claw, ook wel bekend als *Una de Gato*, is een klimplant afkomstig uit de Peruaanse regenwouden, die zijn populariteit dankt aan het veelzijdig gebruik door Indianenstammen. Inmiddels zijn er diverse actieve bestanddelen geïdentificeerd, waaronder de alkaloiden, die een krachtige immuunstimulerende werking hebben. Cat's Claw-3 is een gestandaardiseerd plantenextract met een gegarandeerd alkaloiden gehalte van 3%.

Cat's Claw-3
14 CAPSULEN
ORTHICA

ORTHICA
een factor genees!

voor meer informatie tel: 020-44 15888 <http://www.orthica.com>

eronder vallende producten. Plantaardige producten die worden verhandeld met een medische claim zijn verboden waren tenzij ze worden geregistreerd als geneesmiddel. In Artikel 19.1.a van de Warenwet is het verboden waren te verhandelen

vervolg op pagina 6

Keuringsdienst van Waren

inspectie

W&V

Aan mw. M.P. Prins
Rijnstraat 20
4388 TV OOST-SOUBURG

Algemene Directie
Postbus 16.108
2500 BC 's-Gravenhage
Parnassusplein 5
's-Gravenhage
Telefoon (070) 340 50 60
Telefax (070) 340 54 35

Datum : 21 maart 2000
Ons kenmerk : 00/13173.BW
Onderwerp : informatie over weerstandverhogend product

Geachte mevrouw Prins,

Naar aanleiding van uw brief van 28 februari 2000 met betrekking tot een weerstandverhogend product, bericht ik u het volgende.

"Cat's claw" is het meest verbreide medicinale kruid uit het Amazonegebied. Het wordt in verschillende landen geteeld. De beste kwaliteit komt uit Peru. Het wordt gebruikt voor het behandelen van chronische ontstekingen en is opmerkelijk effectief. Het biedt voordelen door de krachtige antioxidatieve werking, maar belangrijker is dat het de expressie van genen, die bijdragen aan de ontsteking, onderdrukt. Cat's claw reguleert het immuunsysteem. Het is een immuunmodulator.

Over schadelijke effecten van Cat's claw is niets te vinden. In de informatie wordt gesproken over "de beste kwaliteit". Dit zou suggereren dat er ook mindere kwaliteit is. Hoewel het in het tijdschrift "Neutraceuticals World" wordt aangeprezen als medicijn, zijn medische claims in Nederland niet toegestaan. "Stimulans voor de weerbaarheid" is geen medische claim.

De Keuringsdienst van Waren bestaat uit een Directie in Den Haag en 5 Regionale Diensten. De Regionale Dienst Zuid, thans nog gevestigd in 's-Hertogenbosch (in de toekomst Eindhoven), oefent controle uit op het op de markt brengen van medicinale kruiden met schadelijke bestanddelen. Maar over de kwaliteit van producten oordelen wij niet, zolang er geen wettelijke eisen zijn.

Ik hoop u met dit schrijven voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
mw. dr. Yvonne Huigen
Hoofd Voorlichting & Meldkamer

Bij vragen over dit schrijven kunt u ons gratis telefoonnummer bellen: 0800-0488, met vermelding van ons kenmerk.

De IOR - Keuringsdienst van Waren
en de Veterinaire Inspectie zijn
aangelegd tot de
Inspectie in het kader van de Keuringsdienst
Waren en Veterinaire Zaken

Staatstoezicht op de
Volksgezondheid

met gebruikmaking van vermeldingen of voorstellingen, die aan de waar eigenschappen toeschrijven inzake het voorkomen, behandelen of genezen van een ziekte van de mens, of toespelingen maken op zodanige eigenschappen.

En nu de praktijk

Wat het toezicht van de Keuringsdienst van Waren in de praktijk voorstelt kan worden afgeleid uit de behandeling van een klacht van vooraanstaand VtdK-lid mevrouw ir. M.P. Prins, die zich had beklaagd over de claims die o.a. door de firma Orthica, de grootste aanbieder van orthomoleculaire middelen en supplementen in ons land, worden gedaan inzake het 'supplement' Cats Claw-3. Het middel bevat een plant (*Uncaria tomentosa*) afkomstig uit de Peruaanse regenwouden en is aldaar - naar wordt beweerd - in gebruik als volksmiddel tegen kanker. Latere claims betroffen AIDS en weerstandsverhoging in het algemeen. Het CTF-rapport heeft het middel in acht getoetste preparaten aangetroffen (ter vergelijking: St. Janskruid in maar liefst 108). Mevrouw Prins, o.m. gewapend met kennis uit het *Nutrition Forum* van sept/okt 1997, uit Tyler's Herbs of Choice en uit voorlichtingsmateriaal van onze Amerikaanse zustervereniging NCAHF, meldde haar bezwaren tegen de medische claims over dit middel. Het antwoord van mw. dr. Yvonne Huigen is hiernaast afgedrukt, anders zou u het misschien niet geloven. Waarin zou die leidinggevende mevrouw Huigen nou toch gepromoveerd zijn, vroeg mevrouw Prins zich af. Als ik een suggestie mag doen: hoogstvermoedelijk sociologie of accountancy! ●

Dr. A.L. Ternee

Noot 1: secretariaat Van Hoornestraat 2,
2581 VG Den Haag; tel. 070-3587528.

Mededelingen

Het bestuur is voornemens om in het najaar een ledenlijst te publiceren, als tegemoetkoming aan veler verzoek om in de eigen regio geestverwanten te kunnen ontmoeten, consulteren etc.

De leden wordt verzocht om zaterdag 14 oktober 2000 te noteren als datum van de jaarvergadering, die wederom te Utrecht zal plaatsvinden. Over de inhoud van het wetenschappelijk gedeelte zal in het volgende nummer meer bekend worden gemaakt.

Het door Houtsmuller ingestelde hoger beroep tegen de uitspraak in kort geding van mei 1999 zal plaatsvinden op vrijdag 22 september 2000 in het Gerechtshof aan de Prinsengracht 436 te Amsterdam. Tijdens de mondelinge behandeling zal Houtsmuller zich laten bijstaan door de Haagse advocaat H.P. Utermark (kantoor De Brauw). In eerste aanleg werd Houtsmuller bijgestaan door mr. Kemper, terwijl de memorie van grieven werd geschreven door mr. Houtsmuller (een dochter van klager).